

Gra z Kantorem 4–15.11.2024

Program

cricoteka

INSTYTUT KULTURY
WARSZAWY
MALOPOLSKA

Nadwiślańska 2–4
www.cricoteka.pl

kuratorka:
Karolina Czerska

Tegoroczna edycja festiwalu *Gra z Kantorem* poświęcona jest krajowi stosunkowo młodemu, z trudną historią, złożoną tożsamością, ale jednocześnie pielęgnującemu swoją osobność jako swoiste bogactwo – tym krajem jest Belgia.

Hasło tej edycji, czyli „podwójność”, uobecnia się na kilku poziomach. Belgia to kraj trzech języków i trzech wspólnot, ale dwie z nich wyraźnie zaświadczały o swojej odrębnej tożsamości: (niderlandzkojęzyczna) Flandria i (w znacznej mierze francuskojęzyczna) Walonia. Już pod koniec XIX wieku na łamach belgijskiej prasy artystycznej rozgorzała dyskusja, czym jest „dusza belgijska”, czy w ogóle istnieje i – jeśli tak – czy jest syntezą duszy germańskiej i duszy łacińskiej, swoistym połączeniem atrybutów dwóch ważnych kręgów kulturowych, które na pierwszy rzut oka się wykluczają: mistycyzmu i racjonalizmu.

Wątek dwujęzyczności i podwójnej tożsamości jest jednym z ważnych punktów odniesienia w spektaklu, który

zostanie pokazany w ramach festiwalu – *Daleko od Linden* na podstawie dramatu Veroniki Mabardi. Sztuka ma częściowo charakter dokumentu czy kroniki i stanowi zapis niemożliwej rozmowy dwóch Belgijek, przywołanych na scenę „drogich nieobecnych” (żeby przypomnieć określenie z teatru Kantora) babek autorki sztuki, które dzieli język, kultura i klasa społeczna.

Ta złożona, podwójna tożsamość dotyczy również dwóch wielkich artystów teatru belgijskiego – noblisty, twórcy dramatu symbolistycznego Maurice’a Maeterlincka oraz nawiązującego w swoich sztukach do malarstwa Michela de Ghelderode’a. Pierwszy z nich był Flamandem, a drugi co prawda języka flamandzkiego nie znał, ale wychował się w rodzinie, w której folklor Flandrii był obecny i wręcz formacyjny – atmosfera krainy „mgieł Północy” znacząco wpłynęła na twórczość obu pisarzy, mimo że tworzyli oni w języku francuskim. To właśnie między innymi z genialnego →

→ połączenia języka francuskiego i nordyckości wynika oryginalność obu twórców. W perspektywie tegorocznej *Gry z Kantorem* nie bez znaczenia jest fakt, że zarówno teatr Maeterlincka, jak i ten Ghelderode'a krytycy często określali jako „teatr śmierci”, a dzieła obu twórców mocno zaznaczyły swoją obecność w „belgijskiej szkole niezwykłości”, która jest jedną z charakterystycznych cech belgijskiej literatury i sztuki.

Dramaty i koncepcje teatralne obu wspomnianych wyżej belgijskich twórców fascynowały Kantora w momentach zwrotnych jego kariery scenicznej. I w tym kontekście znowu pojawia się podwójność: autor *Umarłej klasy* dwukrotnie sięgnął po dramat Maeterlincka *Śmierć Tintagilesa*. Po raz pierwszy, gdy tuż przed II wojną światową, kończąc studia w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, wraz z przyjaciółmi wystawił tę sztukę w ramach Efemerycznego Teatrzyku Lalek. W tym pierwszym spektaklu stworzonym przez przyszłego wielkiego artystę teatru zagrały lalki animowane przez aktorów, a symbolistyczny tekst został przez niego „ubrany” w awangardową formę inspirowaną Bauhausem. Już wtedy, w swojej młodości, w realizacji, Kantor wyznaczył możliwość mariażu symbolizmu z awangardą, co potem znalazło w historii teatru inne ważne kontynuacje m.in. w Nouveau Théâtre. Po niemal półwieczu Kantor po raz drugi wystawił tekst Maeterlincka. Tym razem – w crotazu *Maszyna miłości i śmierci* – obok żywych aktorów zagrały duże drewniane marionety. Powstała zatem swoista klamra spinająca początek twórczości teatralnej Tadeusza Kantora z jej ostatnim etapem. Polski twórca znał też inne dramaty Maeterlincka oraz jego teksty teoretyczne na temat teatru i pozostawał pod wielkim wpływem tego symbolisty.

Maeterlinck mocno zaznaczył swoją obecność podczas tegorocznego festiwalu *Gra z Kantorem*, również w formie swojego rodzaju podwójności. Z jednej strony zostanie przybliżona jego koncepcja „teatru androidów”, która dzisiaj, dzięki osiągnięciom technologicznym, może w niezwykle zaawansowanej formie zaistnieć w teatrze; z drugiej strony natomiast – koncept „tragizmu codzienności”. W czasach, kiedy symbolistyczny teatr Belga objawił się światu, czyli pod koniec XIX wieku, obie te koncepcje były równie nowatorskie. Podczas tegorocznej *Gry z Kantorem* nie tylko będziemy mogli przyrzeć się scenicznemu rozwiązaniu czerpiącemu z obydwu odsoń teatru Maeterlincka w sztuce Kantora, ale także będziemy mieli okazję poznać sposoby, w jakie współcześni artyści inspirowani są myślą Maeterlincka i zobaczyć, co dzisiaj ten twórca uruchamia w sztukach performatywnych oraz jak jego myśl przekłada się na wirtualną rzeczywistość.

Jeśli chodzi o twórczość Ghelderode'a, to jego dramatów Kantor co prawda nie wystawił, ale planował to zrobić – na początku działalności Teatru

Cricot 2, w drugiej połowie lat pięćdziesiątych XX wieku, zanim jeszcze Stanisław Ignacy Witkiewicz stał się, na długie lata, jego autorem-fetyszem. Kantor nawiązał nawet kontakt z belgijskim pisarzem i użył jego zgodę na wystawienie dramatu *Zejsście aktora* – ale bez żadnych cięć w tekście, taki był warunek Ghelderode'a. Nic dziwnego, że do realizacji ostatecznie nie doszło – wystarczy przypomnieć, że stosunek Kantora do materii tekstu dramatu daleki był od „nabożnego”.

Jednocześnie nie może dziwić fascynacja Kantora teatrem Ghelderode'a, w którym do głosu dochodzi flamandzka dosadność, wynaturzona cielesność, atmosfera karnawału odwracającego zastany porządek, następuje zestawianie sfer *sacrum* i *profanum* czy niespodziewane przekształcenia przestrzeni. Ghelderode, podobnie jak Kantor, bezpośrednio nawiązywał w swoim teatrze do dzieł malarskich – dawnych niderlandzkich i flamandzkich mistrzów (Pieter Breughel, Hieronim Bosch, Jacob Jordaens) czy też sobie współczesnych rodzimych malarzy (James Ensor).

Również dzisiaj łączność teatru z malarstwem jest charakterystyczna dla wielu ważnych postaci belgijskiego teatru, w tym twórców zafascynowanych sztuką Kantora.

Oś belgijskiej *Gry z Kantorem* przebiega dwutorowo: chcemy zaznaczyć w tej edycji wpływ belgijskiego teatru na twórczość Kantora, ale też przejawy fascynacji jego sztuką teatralną wśród twórców belgijskich. Spektakle Teatru Cricot 2 w Belgii – szczególnie pokazy *Umarłej klasy* (1977 w Gandawie) i *Wielopola, Wielopola* (1984 w Louvain-la-Neuve) zadziały tam na zasadzie estetycznego szoku. Miały wpływ na sztukę rodzimych twórców kilku pokoleń, począwszy od artystów tak zwanej fali flamandzkiej, która od ostatnich dekad XX wieku wyznaczała światowe trendy sztuki scenicznej, między innymi Jana Lauwersa, Jana Fabre'a, Anne Teresy De Keersmaecker czy Luka Percevala. Warto wspomnieć, że dwaj pierwsi z wymienionych artystów, podobnie jak Kantor, kształcili się w dziedzinie sztuk pięknych i zaznaczyli swoją obecność w świecie artystycznym nie tylko jako twórcy teatralni, ale również jako artyści wizualni.

Zapraszamy na cykl wydarzeń, które z jednej strony przypomną polskiej publiczności specyfikę i oryginalność teatru belgijskiego, a z drugiej – doświetlą związki teatru Tadeusza Kantora z tym konkretnym kręgiem kulturowym. Poza pokazami na żywo i projekcjami spektakli, w programie tegorocznej *Gry z Kantorem* znalazły się spotkania z belgijskimi i polskimi artystami teatru i z polskimi badaczami belgijskiej kultury, wykłady poświęcone ważnym belgijskim dramaturgom, a także możliwość zanurzenia się w wirtualnej rzeczywistości, która czerpie z pomysłów scenicznych Kantora, a jednocześnie stanowi realizację jednego z ważnych konceptów Maeterlincka.

poniedziałek 4.11 / 18:00

Cricoteka, sala teatralna

Otwarcie festiwalu oraz spotkanie
z twórcami VR *Cricoterie* –
wirtualnej symulacji Tale of Tales

wtorek 5.11 / 18:00

Cricoteka, sala teatralna

foto. Michiel Devijver

Wieczór z Maeterlinckiem

Prelekcja oraz projekcja dwóch
spektakli na podstawie dramatów
Maurice'a Maeterlincka.

Karolina Czerska przywoła zasadnicze
koncepty belgijskiego noblisty, które
zrewolucjonizowały światowy teatr XX
i XXI w. (tragizm codzienności, teatr an-
droidów, dramat statyczny).

Wnętrze – projekcja spektaklu w reżyserii Wojtka Rodaka

Spektakl powstał w 2020 r. w ramach
cyklu „Młodzi w Starym” w Narodowym
Starym Teatrze w Krakowie. Ze względu
na pandemię praca nad spektaklem prze-
biegała online, a jej rezultat był prezento-
wany publiczności jedynie trzykrotnie –
również za pośrednictwem internetu. Była
to pierwsza od lat realizacja sceniczna
dramatu Maeterlincka w polskim teatrze.
Co ważne, po przekład sprzed stu lat
sięgnął reżyser najmłodszego pokolenia,
wówczas student reżyserii, obecnie na-
gradzany reżyser i dramaturg.

Teatr Nieruchomy / Dom Maeterlinck – projekcja spektaklu w reżyserii Thoma Luza

Spektakl będący pierwszą realizacją
szwajcarskiego reżysera w Belgii, w ro-
dzinnym mieście Maeterlincka, Gandawie,
miał premierę w 2023 r. w teatrze
NTGent. Powstał na podstawie tekstów
teoretycznych i dramatów Maeterlincka.
Reżyser zaplanował przestrzeń wizualną
i dźwiękową w spektaklu, konfrontując się
z postulatami Maeterlincka o ograniczenie
obecności żywego aktora na scenie.

Twórcy obu spektakli mierzą się z kon-
ceptcją przestrzeni zamkniętej, statycznej,
dającej złudne poczucie bezpieczeństwa.

Prelekcja oraz *Wnętrze* w języku polskim,
Teatr Nieruchomy / Dom Maeterlinck w ję-
zyku niderlandzkim i francuskim, z angielskimi
napisami, wstęp wolny

środa 6.11 / 18:00

Teatr Groteska, Sala Kopułowa

Kantor, Ghelderode, lalki i marionety

Dyskusja: Joanna Braun,
Karol Suszczyński, Włodzimierz Szturc
Prowadzenie: Karolina Czerska

Rozmowa będzie dotyczyć tradycji teatru lalkowego w Belgii i w Polsce, a także dwóch wystawień dramatów Michela de Ghelderode'a w Teatrze Groteska.

W 1970 r. *Farsę o śmierci, która o mało nie umarła* reżyserował aktor Teatru Cricot 2, Stanisław Rychlicki, który ponadto zagrał w tym spektaklu, a w 1991 r. belgijski reżyser Jules van Houtte zrealizował *Słońce zachodzi*. W spotkaniu wezmą udział współtwórcy tych dwóch dzieł, odpowiedzialni za inscenizację, scenografię i tłumaczenie tekstu.

Dyskusja w języku polskim, tłumaczona na polski język migowy, wstęp wolny

sobota 9.11 / 18:00* niedziela 10.11 / 18:00

Cricoteka, sala teatralna

Daleko od Linden

Spektakl w reżyserii Giuseppe Lonobile
na podstawie dramatu Veroniki Mabardi

Spektakl został po raz pierwszy wystawiony w 2015 r. i od tego czasu jest regularnie wznawiany. Był pokazywany m.in. w programie Off Festiwalu Teatralnego w Awinionie, gdzie zebrał świetne recenzje. Ta kameralna inscenizacja bazuje na biografiach dwóch babek autorki sztuki i jest zapisem (na podstawie nagranych przez autorkę rozmów) niemożliwego dialogu między nimi – niemożliwego chociażby z przyczyn językowych; jedna z babek mówiła wyłącznie w języku flamandzkim, druga, francuskojęzyczna Belgijka – nie znała flamandzkiego. Różnice językowe to tylko jedna ze składowych niezwykle skomplikowanych kwestii tożsamościowych, z którą do dziś borykają się Belgowie.

Przedstawienie w języku francuskim
z polskimi napisami, bilety 30/50 zł

* sobota 9.11 / 20:00

Spotkanie z twórczyniami i twórcami spektaklu *Daleko od Linden* Valérie Bauchau, Véronique Dumont, Giuseppe Lonobile i Veroniką Mabardi
Prowadzenie: Justyna Michalik-Tomała

Dyskusja będzie dotyczyć wątków ważnych dla powstawania spektaklu i dla szerszych kontekstów belgijskiej dramaturgii ostatnich kilkunastu lat. Jednym z punktów wyjścia będą doświadczenia autorki dramatu, której biografia spłótła się z zamieszkami narodowościowymi w Lowanium na początku lat 70. XX w. W sztuce historia intymna zostaje wpisana w historię uniwersalną. Podczas dyskusji ważnym wątkiem będą podobne zabiegi zrealizowane przez Kantora w *Wielopolu*, *Wielopolu*, a także związki między uniwersalnym odczytaniem obu spektakli a uruchomionymi w nich wątkami autobiograficznymi.

Rozmowa w języku francuskim,
tłumaczona na język polski,
wstęp wolny

fot. Alice Plemme

czwartek 14.11 / 19:30

Cricoteka, sala teatralna

Spotkanie z Lukiem Percevałem

Prowadzenie: Dorota Semenowicz

Luk Perceval, jeden z najważniejszych współczesnych belgijskich reżyserów teatralnych, tak mówił o doświadczeniu zetknięcia ze spektaklami Cricot 2: „To był teatr, który na całe dni, jak u kogoś szalonego, opanował mój umysł,

nie tylko z powodu obrazów, ale też uczuć, jakie we mnie wywołał. Wiedziałem, że jest to taki rodzaj teatru, takie doświadczenie, jakie sam chciałbym realizować”. Rozmowa będzie dotyczyć m.in. ważnych dla Percewała inspiracji teatralnych oraz specyfiki teatru flamandzkiego.

Rozmowa w języku angielskim, tłumaczona na język polski, wstęp wolny

piątek 15.11 / 19:00

Cricoteka, sala teatralna

Wieczór z Janem Lauwersem i Needcompany

Prelekcja Anny Róży Burzyńskiej, pomyśłodawczyni i kuratorki pierwszych edycji Gry z Kantorem, oraz projekcja spektaklu *The Blind Poet* Needcompany na podstawie tekstu, ze scenografią i w reżyserii Jana Lauwersa (2015).

Jan Lauwers, czołowa postać przemian w teatrze flamandzkim w latach 80. XX w., podobnie jak Tadeusz Kantor wywodzi się ze sztuk wizualnych. Prelekcja wprowadzi w konteksty istotne dla twórczości Lauwersa i działalności zespołu Needcompany.

Prelekcja w języku polskim, projekcja z polskimi napisami, wstęp wolny

fot. Maarten Vanden Abeele

od poniedziałku 4–10.11

Cricoteka, sala edukacyjna

VR Cricoterie

Wirtualna symulacja Tale of Tales

Michaël Samyn i Auriea Harvey (duet artystyczny Tale of Tales działający w Gandawie) stworzyli w *Cricoterie* wirtualną przestrzeń, która stawia uczestnika przed pytaniem o status obiektów i postaci w wirtualnym świecie. Projekt wprowadza użytkownika gry w świat sztuki Tadeusza Kantora i pozwala na swobodną manipulację przedmiotami i postaciami ze spektakli Teatru Cricot 2. Projekt powstał w ramach rezydencji artystów w Domu Twórczości Tadeusza Kantora i Marii Stangret w Hucisku i we współpracy z Instytutem Adama Mickiewicza, Fundacją im. Tadeusza Kantora oraz VAF.

Bilety 10 zł

Otwarcie: 4 listopada,

godz. 18:00, sala teatralna

5–10 listopada, godz. 11.00–19.00

fot. Michael Samyn & Auriea Harvey

od poniedziałku 4–17.11

Cricoteka, foyer

Wystawa fotografii ze spektakli Cricot 2 Carlosa Dekeyrela

Pokaz czarno-białych fotografii autorstwa belgijskiego artysty grafika, który udokumentował legendarne spektakle teatru Cricot 2: *Umarłą klasę* (Gandawa, 1977) i *Wielopole, Wielopole* (Paryż, 1980).

Prezentacja multimedialna przygotowana przez zespół Archives & Musée de la Littérature w Brukseli, dotycząca życia i twórczości Maurice'a Maeterlincka, z wykorzystaniem archiwaliów z kolekcji AML.

Otwarcie: 4 listopada, godz. 18.00
wtorek–niedziela godz. 11.00–19.00
wstęp wolny

fol. Carlos Dekeyrel

Wydarzenia towarzyszące 7.11–15.11

7 listopada (czwartek)

Poésie à la voix et à la basse

Wieczór z poezją Veroniki Mabardi i muzyką Karoliny Czerskiej połączony z premierą polskiego wydania dramatu Veroniki Mabardi *Daleko od Linden* w tłumaczeniu Karoliny Czerskiej
Księgarnia Lokator, godz. 19.00,
wiersze w języku francuskim, wstęp wolny

12 listopada (wtorek)

Wykład Karoliny Czerskiej: *Michel de Ghelderode. Teatr okrucieństwa*

Instytut Filologii Romańskiej UJ,
godz. 13.30, wykład w języku polskim

13 listopada (środa)

Wykład Agnieszki Kukuryk: *René Kalisky. Przewrotne oblicza totalitaryzmów XX wieku w teatrze*

Uniwersytet Komisji i Edukacji Narodowej,
godz. 17.00, wykład w języku polskim

15 listopada (piątek)

Wykład Przemysław Szczyra: *Antoine Pickels. Dramaty klirowe*

Uniwersytet Komisji i Edukacji Narodowej,
godz. 17.00, wykład w języku polskim

Program edukacyjny sobota 9.11

Będziemy działać na różnych płaszczyznach w przestrzeni. Przyjrzymy się naszemu odbiciu i podwoimy się za pomocą plastycznych środków wyrazu. Dwie niezależne grupy uzupełnią się wzajemnie. Stworzymy instalację plastyczną, którą będzie można podziwiać w holu Cricoteki.

Warsztaty w języku polskim, bilety 30 zł dla dziecka, rodzic wchodzi za darmo

10.30–11.30

Odbicia w przestrzeni

Warsztaty dla dzieci w wieku 2–3 lat /
Kalejdoskop sztuki

12.00–13.00

Podwójne ciała

Warsztaty dla dzieci w wieku 4–8 lat /
Machina sztuki

Prowadzenie: Luna Sawka

Bilety do kupienia w kasie oraz na stronie

→ bilety.cricoteka.pl

Kuratorka: Karolina Czerska **Koordynator:** Wiktor Bury **Identyfikacja wizualna:** Kuba Sowiński
Zespół realizujący: Mariusz Gąsior, Małgorzata Kmita-Fugiel, Anna Lejtkowska, Magdalena Link-Lenczowska, Zofia Mikołajska, Aldona Mikułska, Andrea Nikolov, Anna Rejowska, Luna Sawka, Tomasz Stefaniak, Aleksandra Treder, Monika Ujma, Michał Warmusz

Organizator

cricoteka

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

MAŁOPOLSKA

Dofinansowanie

KRAJOWY
PLAN
ODBUDOWY

Rzeczpospolita
Polska

Sfinansowane przez
Unię Europejską
NextGenerationEU

Partnerzy i współpraca

aml

8 LAT
TEATR
GROTESKA

STARY TEATR
IM. KRÓLEWY JADWIGI
W KRAKOWIE

LOKATOR

INSTYTUT
FILOLOGII
ROMAŃSKIEJ UJ

uken
Instytut
Neofilologii

Patroni medialni

wyborcza.pl

Radio
Kraków

Radio
Kraków
Kultura

TVP
KULTURA

e-teatr.pl

TEATR

ROMAN
CENTRUM STUDIÓW

středek
badání
nové
evangelie